

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 631.1:330.322

**Л. О. Мармуль,
Г. Р. Лаврега**

ПРІОРИТЕТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Анотація. У статті виявлені проблеми дефіциту фінансування та інвестування збереження й сталого розвитку сільських територій. Визначені його причини та ризики. Обґрунтовані нові джерела та можливі ресурси надходження інвестицій. Розроблені пріоритетні напрями їх використання, серед яких першочергове значення надано всебічним інноваціям. Обґрунтовано визначну роль держави в стимулюванні та мотивації інвестиційної діяльності великого агробізнесу на селі.

Ключові слова: сільські території, фінансування, сталий розвиток, інвестиційне забезпечення, пріоритети, інновації, конкурентоспроможність, агробізнес, інфраструктура, управління.

Summary. The article reveals the problems of financing and investment deficit, preservation and sustainable development of rural areas. Determining its causes and risks. New sources and possible resources of investments are substantiated. Priority directions of their use have been developed. Among them, priority is given to comprehensive innovation. The author substantiates the determining role of the state in stimulating and motivating the investment activity of large agribusiness in rural areas.

Key words: rural areas, financing, sustainable development, investment support, priorities, innovation, competitiveness, agribusiness, infrastructure, management.

DOI : 10.33783/1977-4167-2019-46-2-19-22

Постановка проблеми. Формування ефективної моделі інвестування збереження й сталого соціально-економічного розвитку сільських територій залишається актуальною проблемою аграрної політики України. Соціально-економічна активність, рівень та якість життя населення в значній кількості сільських регіонів країни є досить низькими, що зумовлюється багатьма негативними чинниками. Економічну, соціальну та екологічну ситуацію значно погіршують кризові явища в розвитку освіти, охорони здоров'я, культури і спорту, виробничої інфраструктури, малого підприємництва на селі. Тому пріоритетним напрямом вирішення складних соціально-економічних проблем є залучення значних інвестиційних ресурсів, що актуалізує їх наукове обґрунтування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку сільських територій є предметом досліджень відомих вітчизняних та зарубіжних науковців. Ідеться про фундаментальні роботи як окремих наукових колективів, так і науковців:

М. Ігнатенка, І. Ксьонжик, І. Романюк, А. Руснак. У них розглядаються питання їх структури й організації, ефективності сільської економіки, ринку праці й демографічної ситуації. Проте інвестиційне забезпечення сталого розвитку потребує подальшого вивчення.

Мета статті — виявити проблеми й тенденції інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільських територій та визначити його нові джерела й пріоритети.

Виклад основного матеріалу дослідження. Внаслідок дії низки несприятливих чинників, як то: недостатня кількість та обмеженість власних, залучених та позикових інвестиційних джерел, низька інвестиційна привабливість та недостатній рівень розвитку сільської економіки, нестабільність та невизначеність ринкового фінансового середовища в країні, реєстрацію надприбуткових гігантських агрохолдингів, агрокорпорацій в офшорах, низький рівень соціальної відповідальності та державно-приватного партнерства вказаний напрям залишається нереалізованим.

© Л. О. Мармуль, Г. Р. Лаврега, 2019

Бібліографія ДСТУ 8302:2015:

Мармуль Л. О., Лаврега Г. Р. Пріоритети інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільських територій. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2019. № 2 (46). С. 19–22.

References (APA):

Marmul, L. O., Lavrega, G. R. (2019). *Priorytety investytsiinoho zabezpechennia staloho rozvytku silskykh terytorii* [Priorities of investment ensuring sustainable development of rural areas]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 2 (46), 19–22 (in Ukr.).

На думку М. Ігнатенка, інвестування сільської економіки повинне керуватися певними завданнями сталого розвитку та принципами доцільності, економічності, соціальної відповідальності [1, с. 248]. Інвестиції не мають забезпечувати тільки «бюджети проїдання», тобто соціальні виплати, бюджетування закладів соціальної інфраструктури та житлово-комунального господарства. Ідеться, насамперед, про підтримку раціональної спеціалізації та розмірів сільськогосподарського виробництва як основного системоутворюючого чинника, функціонування якого спирається на масштабне ресурсокористування та ресурсозбереження.

Отже, конкурентоспроможність сільських територій визначається станом використання природних ресурсів, зокрема, збереженням їх природних якостей і зміцнення екологічної безпеки. Постають дві взаємопов'язані проблеми: перша — вплив обмеженості природних ресурсів на їх використання і розвиток суспільного виробництва, зростаюче забруднення середовища; друга — необхідність розроблення комплексу заходів щодо ліквідації цієї небезпеки для подальшого розвитку суспільства.

Сучасний стан взаємодії людини і природи характеризується двома протилежними тенденціями: 1) науково-технічна революція створює широкі можливості для перетворення природи; 2) вони викликають вкрай несприятливі наслідки в природних системах. Ці наслідки надзвичайно погіршують умови життя самих людей щодо якості довкілля, зайнятості і саморозвитку, доходів і добробуту, відпочинку; спонукають масові міграції за кордон, депопуляцію населення, деградацію сільських територій.

Стратегічні й тактичні завдання України, а саме намагання інтегруватися до європейського співтовариства, роблять соціально-економічне зростання за рахунок наукових здобутків та їх технологічного застосування однією з найактуальніших проблем [2, с. 7]. Проте інноваційні процеси стримуються цілою низкою організаційних, фінансових та правових чинників, а сама вітчизняна економіка продовжує базуватись на сировинному та низькотехнологічному устрої. Тривала економічна криза, тягар соціально-економічних проблем, гострота регіональних диспропорцій — ці реалії сучасного українського сільського життя викликають необхідність їх подолання, що неможливо без активізації інноваційно-інвестиційної діяльності.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», до інновацій належать конкурентоспроможні технології, продукція, послуги й управлінські підходи на підтримку виробництва, бізнес-процесів і маркетингово-комерційних заходів, які спрямовуються на досягнення суттєвого структурного та якісного поліпшення у виробничій чи

соціальній сферах. Дотримуючись класичного визначення інновації як нової функції виробництва, вона «досягається не шляхом дрібних поліпшень старого устаткування чи наявної організаційної схеми, а через введення нових засобів виробництва чи систем його організації» [3, с. 257].

Перехід до інноваційної моделі розвитку потребує значних інвестицій, які треба найбільш оптимально залучати і використовувати для впровадження нововведень. З погляду фінансів, інвестиції — усі види активів (коштів), що вкладаються в економічну діяльність з метою отримання доходу, а з точки зору економіки, інвестиції — це витрати на створення, розширення і технічне переозброєння основного і неосновного капіталу.

Л. Мармуть, І. Романюк вважають, що одним з основних елементів розвитку села є соціальна інфраструктура, яку необхідно розвивати на основі інноваційно-інвестиційної діяльності [4, с. 46]. У загальному розумінні соціальна інфраструктура є системою елементів сільського середовища проживання, що виконує функцію забезпечення умов для відтворення населення. В цьому контексті це не лише сфера обслуговування сільського населення, що необхідна для задоволення ряду традиційних потреб сільських жителів. Більшою мірою, це певний механізм координації існуючих характеристик сільського способу життя, спрямований на формування перспективних соціальних форм життєдіяльності.

Функції галузей соціальної інфраструктури різні. Одні з них задовольняють духовні потреби людей (освіта, наука, культура, охорона здоров'я, рекреація і т. д.), а інші — фізичні (торгівля і громадське харчування, побутове обслуговування). Саме тому соціальна інфраструктура має економічне і соціальне значення для розвитку суспільства. Її економічне значення виявляється у тому, що вона надає послуги, необхідні для відтворення робочої сили, зростання продуктивності її праці. Соціальна роль даної сфери полягає у підвищенні рівня і поліпшенні умов життя людей. Тому, на переконання А. Руснак, політика розвитку сільських територій повинна включати як сільськогосподарський, так і загальноекономічний, соціальний розвиток, диверсифікацію виробництва, сприяння розширенню підприємництва та раціональне управління навколишнім середовищем [5, с. 176].

Особливої уваги потребує стан сільської інфраструктури, промисловості з перероблення сільськогосподарської продукції, місцевих ремесел і сфери послуг. Головна мета процесу розвитку сільських територій — визначення на основі розгортання інноваційно-інвестиційної діяльності належних умов для організації достатньо високого рівня сфери послуг, упровадження визначених суспільством стандартів рівня життя, забезпечення економічної ефективності виробництва і дов-

гострокового збереження навколишнього середовища. Таким чином, інноваційно-інвестиційне забезпечення ефективно працюючих підприємств у сільському господарстві, а також сервісних формувань на селі сприяє зайнятості населення і зміцненню соціально-економічних каркасів сільських територій [6, с. 37].

Інвестиційна сфера сільських територій є відкритою системою, внутрішня структура якої складається з сукупності взаємопов'язаних об'єктів інвестування та суб'єктів інвестиційної діяльності (інвесторів і користувачів), що здійснюють інвестиційну діяльність на даній території. На вході такої системи знаходяться зовнішні інвестиції як у матеріальній, так і в грошовій формі, а на виході — поступаючий за її межі дохід від експлуатації введеного об'єкта інвестицій, продукція і послуги. Для розвитку сільської громади її інвестиційна сфера є найважливішим компонентом, вона є підсистемою системи соціально-економічного розвитку. В цій сфері формуються внутрішні пропорції між інвестиціями і їх соціальною та економічною віддачею, накопиченням і споживанням, капітальними вкладеннями та приростом основних фондів [7, с. 128].

Суб'єктами інвестиційної діяльності на сільських територіях є інвестори (вкладники, покупці, замовники, кредитори та ін.) та користувачі об'єктів інвестування (юридичні і фізичні особи та місцеві органи влади). Інвестиції, як об'єкти інвестиційної діяльності, мають подвійний характер. Будучи, з одного боку, інвестиційними ресурсами, вони виражають невикористаний для споживання дохід. З іншого боку, це витрати (вкладення), що дають приріст вартості майна. Як ресурси можуть виступати грошові кошти; матеріальні цінності; нематеріальні активи (майнові, інтелектуальні та інші права).

Деталізація класифікації фінансових джерел інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільських територій дозволяє визначити можливі механізми додаткового інвестування [8, с. 341]. Отже, джерелами їх фінансування й інвестиційного забезпечення можуть бути: власні (приватні), державні, залучені, позикові або кредитні, змішані вкладення. Перед сільськими територіальними громадами, так само як перед районами, регіонами і державою загалом, стоїть складне і багатопланове завдання реалізації передумов інвестиційного підйому. Особливо важливою стає роль держави при подоланні інвестиційного спаду.

Держава може застосовувати різні форми своєї участі в інвестиційному процесі. Найважливішим з них є регулювання інвестиційного ринку. Водночас і в ринковій економіці держава є безпосереднім інвестором, що виконує достатньо важливу роль у розвитку економіки. В першу чергу, вона інвестує бюджетні кошти в ті сегменти

економіки, які є непривабливими для приватних інвесторів з точки зору отримання доходів, але мають важливе соціальне і державне значення. Для України це, насамперед, сільські території, особливо їх соціальна сфера.

Висновки. У сільських регіонах України необхідна активізація діяльності місцевої влади, спрямованої на формування сприятливих умов співпраці з потенційними закордонними інвесторами. Боротьба за світові інвестиційні ресурси стає більш жорсткішою з огляду на зростання кількості претендентів з числа країн, які ставлять на меті пришвидшення економічного зростання. Аналіз світових тенденцій щодо здійснення ефективної політики залучення інвестицій, зокрема, іноземних, дає змогу систематизувати інструменти її реалізації та адаптувати до розвитку конкретної території або громади.

Література

1. Ігнатенко М. М. Стратегії та механізми управління розвитком соціальної відповідальності суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки : монографія. Херсон: Айлант, 2015. 470 с.
2. Юрчишин В. В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектора економіки. *Економіка АПК*. 2012. № 3 (125). С. 3—10.
3. Котенко Н. М. Формування джерел інвестиційної діяльності на сільських територіях. *Інноваційна економіка*. 2012. № 9 (35). С. 255—258.
4. Мармоль Л. О., Романюк І. А. Ринок праці та зайнятість населення сільських територій: теорія і практика регулювання : монографія. Херсон : Айлант, 2015. 266 с.
5. Славкова О. П. Розвиток сільських територій: теорія, методологія, практика : монографія. Суми : СНАУ, 2010. 330 с.
6. Кісіль М. І. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства. *Економіка АПК*. 2012. № 9. С. 36—39.
7. Притула Х. М. Аналіз зовнішніх факторів розвитку сільських територій. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.10. С. 124—131.
8. Талавиря М. П. Шляхи удосконалення організаційно-економічного механізму державної підтримки розвитку сільських територій : монографія. Ніжин: ПП Лисенко М. М., 2009. 424 с.
9. Батуріна Г. М. «Родова садиба» — один із напрямів сталого розвитку сільських територій. *АгроІнКом*. 2013. № 4—6. С. 102—109.
10. Павлов О. І. Сільські території України: функціонально-управлінська модель. Одеса : Астропринт, 2009. 344 с.

References

1. Ihnatenko, M. M. (2015). *Stratehiyi ta mekhanizmy upravlinnya rozvytkom sotsialnoyi*

vidpovidalnosti subyektiv hospodaryuvannya ahrarnoyi sfery ekonomiky [Strategies and mechanisms of management of development of social responsibility of subjects of managing of agrarian sphere of economy]. Kherson, Aylant (in Ukr.).

2. Yurchyshyn, V. V. (2012). *Silski terytoriyi yak systemoutvoryuyuchi faktory rozvytku ahrarnoho sektora ekonomiky* [Rural territories as system-forming factors of development of agrarian sector of economy]. *Ekonomika APK*, 3 (125), 3–10 (in Ukr.).

3. Kotenko, N. M. (2012). *Formuvannya dzherel investytsynoyi diyalnosti na silskykh terytoriyakh* [Formation of sources of investment activity in rural areas]. *Innovatsiyna ekonomika*, 9 (35), 255–258 (in Ukr.).

4. Marmul, L. O. & Romanyuk, I. A. (2015). *Rynok pratsi ta zaynyatist naselennya silskykh terytoriy: teoriya i praktyka rehulyuvannya* [Labor market and employment of rural population: theory and practice of regulation]. Kherson: Aylant (in Ukr.).

5. Slavkova, O. P. (2010). *Rozvytok silskykh terytoriy: teoriya, metodolohiya, praktyka* [Rural development: theory, methodology, practice]. Sumy, SNAU (in Ukr.).

6. Kisil, M. I. (2012). *Stratehichni napryamy investytsiynoho zabezpechennya rozvytku silskoho*

hospodarstva [Strategic directions of investment support of development of agriculture]. *Ekonomika APK*, 9, 36–39 (in Ukr.).

7. Prytula, KH. M. (2011). *Analiz zovnishnikh faktoriv rozvytku silskykh terytoriy* [The analysis of external factors of development of rural territories]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny*, 21.10, 124–131 (in Ukr.).

8. Talavyrya, M. P. (2009). *Shlyakhy udoskonalennya orhanizatsiyno-ekonomichnoho mekhanizmu derzhavnoyi pidtrymky rozvytku silskykh terytoriy* [The ways of improvement of organizational-economic mechanism of state support of development of rural territories]. Nizhyn, PP Lysenko M. M. (in Ukr.).

9. Baturina, H. M. (2013). «Rodova sadyba» — *odyn iz naprjmiv staloho rozvytku silskykh terytoriy* [«Family Homestead» — one of the directions of sustainable development of rural territories]. *AhroInKom*, 4–6, 102–109 (in Ukr.).

10. Pavlov, O. I. (2009). *Silski terytoriyi Ukrayiny: funktsionalno-upravlinska model* [Rural territories of Ukraine: functional and managerial model]. Odesa, Astropynt (in Ukr.).